

Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje

Posvet v Evropskem parlamentu
Bruselj, november 2011

Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje

**Posvet v Evropskem parlamentu
Bruselj, november 2011**

**Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju
posebnih potreb**

Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb je neodvisna in samoupravljavska organizacija, ki jo podpirajo države članice Agencije in evropske ustanove (Komisija in Parlament).

Stališča, ki jih zastopajo posamezniki v tem dokumentu, ne odražajo nujno uradnih mnenj Agencije, njenih držav članic ali Komisije. Komisija ni odgovorna za kakršnokoli uporabo informacij iz tega dokumenta.

Urednica: Victoria Soriano, Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb

Dovoljeno je narediti izvlečke tega poročila, v kolikor je vir jasno naveden, in sicer: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (2012). *Pogledi mladih na inkluzivno izobraževanje*, Odense, Danska: Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb.

Z namenom, da se omogoči boljši dostop do informacij, je poročilo na voljo v elektronski obliki in v 22 jezikih. Elektronska različica poročila je dostopna na spletni strani Agencije: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-405-9 (elektronska različica)

ISBN: 978-87-7110-383-0 (tiskana različica)

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danska
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Urad v Bruslju
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Bruselj Belgija
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Izdelavo dokumenta je podprl GD za izobraževanje in kulturo pri Evropski komisiji: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

---

VSEBINA

PREDGOVOR	5
UVOD	7
PRISPEVKI MLADIH DELEGATOV.....	11
Kaj je po vašem mnenju inkluzivno izobraževanje?.....	11
Ali lahko opišete, kako se oz. kako naj bi se inkluzivno izobraževanje izvajalo na praktični ravni v vaši šoli?	13
Kaj so po vašem mnenju glavne koristi in izzivi, ki jih inkluzivno izobraževanje prinaša oz. bi jih lahko doprineslo k vašemu izobraževanju?.....	20
Pripombe in predlogi.....	28
POGLED NAZAJ IN POGLED NAPREJ.....	31
MLADI DELEGATI NA POSVETU 2011 V EVROPSKEM PARLAMENTU.....	34

PREDGOVOR

Novembra 2011 je imela Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb ponovno priložnost in čast organizirati Evropski posvet. Posvet je bil v Evropskem parlamentu v Bruslju, na njem pa so sodelovali mladi – tako z kot brez posebnih izobraževalnih potreb in/ali invalidnosti – iz sekundarnega in poklicnega izobraževanja, ki so razpravljali o tem, kaj jim pomeni inkluzivno izobraževanje.

Posvet je bil tretji te vrste, ki ga je organizirala Agencija. Prvi dogodek, z naslovom 'Evropski posvet za mlade s posebnimi izobraževalnimi potrebami', je bil v Evropskem parlamentu v Bruslju leta 2003, na njem pa so sodelovale delegacije iz 23 držav. Ob podpori ministrstev za izobraževanje in Evropske komisije je predstavljal ključni dogodek v okviru Evropskega leta invalidov. Drugi dogodek, 'Glas mladih: srečanje različnih v izobraževanju', je bil leta 2007 v Lizboni. Srečanje je potekalo v okviru portugalskega predsedovanja Evropski uniji, sodelovale pa so delegacije iz 29 držav.

Pri organizaciji Posveta 2011 so sodelovale vse države članice Agencije, zastopalo pa jih je 88 mladih iz 31 delegacij.

Namen posveta je bil, da organizatorji in povabljeni gostje prisluhnejo pogledom mladih ter zabeležijo napredek, ki je bil storjen na področju inkluzivnega izobraževanja v posameznih državah od zadnjega parlamentarnega posveta leta 2007 dalje.

Vsi sodelujoči so na osnovi lastnih izkušenj poudarili pomembne zadeve v zvezi z izvajanjem inkluzivnega izobraževanja kakor tudi njegove koristi in izzive. Pomen inkluzivnega izobraževanja je bil vedno znova omenjen, kar je očitno skupna tema v izobraževanju mladih.

Radi bi se zahvalili vsem državam članicam za njihovo dragoceno pomoč pred, med in po posvetu. Želeli pa bi se zahvaliti tudi predstavnikom EU, ki so aktivno sodelovali na otvoritvenem in na zaključnem delu dogodka, kjer so komentirali rezultate mladih delegatov. To so bili: Milan Zver, član Evropskega parlamenta; Harald Hartung in Ana Magraner, Evropska komisija; Jerzy Barski, predstavnik Poljske v času njenega predsedovanja Evropski uniji;

Emilia Wojdyła, pomočnica direktorja za izobraževanje, Poljska; Aleksandra Posarac, Svetovna banka in Kari Brustad z norveškega ministrstva za izobraževanje.

Predvsem pa bi se želeli zahvaliti 88 mladim delegatom in njihovim družinam, spremljevalcem, učiteljem in podpornemu osebju. Brez njih dogodek ne bi bil mogoč. Potrudili se bomo, da njihovi pogledi ne bodo pozabljeni.

Per Ch. Gunnvall

predsedujoči

Cor J.W. Meijer

direktor

UVOD

7. novembra 2011 je 88 mladih delegatov iz 31 delegacij¹ v Evropskem parlamentu predstavilo svoje poglede na inkluzivno izobraževanje. To je bil že tretji dogodek, ki ga je organizirala Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb (Agencija) na evropski ravni.

Namen posveta je bil ponovno vključiti mlade ljudi v starosti od 14 do 19 let v razprave o inkluzivnem izobraževanju. Vsaka od držav članic Agencije je bila povabljena, da imenuje do 2 mlada delegata s posebnimi potrebami in/ali invalidnostmi ter 1 brez posebnih potreb in/ali invalidnosti iz sekundarnega in poklicnega izobraževanja. Poudariti moramo, da so imenovani delegati zastopali širok razpon različnih potreb, večina pa jih je prihajala iz rednih izobraževalnih okolij ter na posvetu sodelovala s sošolci.

Dogodek naj bi mladim iz Evrope ponudil priložnost, da se sliši njihov glas. Predstavljal je platformo, na kateri so lahko izrazili svoje poglede na izobraževanje, razložili svoje potrebe in zahteve ter predstavili svoje upe za prihodnost. Posvet je mladim tudi omogočil, da so izmenjali izkušnje in razpravljali o tem, kaj jim pomeni in kaj prinaša v njihov vsakdan inkluzivno izobraževanje.

Tako kot leta 2007 so tudi tokrat mladi udeleženci vnaprej prejeli vprašanja, da bi o njih razmišljali ter se o njih pogovarjali v posameznih učnih okoljih. V nedeljo, 6. novembra, so mladi delegati v sedmih delovnih skupinah razpravljali o danih vprašanjih, prispevali pripombe in predloge ter pripravili kratek povzetek razprav. Povzetki so bili naslednji dan predstavljeni v Evropskem parlamentu.

Obravnavana vprašanja so bila:

- Kaj je po vašem mnenju inkluzivno izobraževanje?
- Ali lahko opišete, kako se oz. kako naj bi se inkluzivno izobraževanje izvajalo na praktični ravni v vaši šoli? Kako je na

---

¹ Avstrija, Belgija (francosko in flamsko govoreči skupnosti), Češka, Ciper, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Islandija, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Združeno kraljestvo (Anglija, Severna Irska, Škotska in Wales)

primer organiziran razred, kakšni programi se izvajajo, kakšna pomoč je na voljo, itd.?

- Kaj so po vašem mnenju glavne koristi in izzivi, ki jih inkluzivno izobraževanje prinaša oz. bi jih lahko doprineslo k vašemu izobraževanju?
- Ali imate še kakšne dodatne pripombe?

Povzetek razprav mladih delegatov je bil predstavljen v Evropskem parlamentu, rezultati razprav pa sestavljajo vsebino pričujočega poročila.

V nadaljevanju so predstavljene ideje in problemi, o katerih je bilo govora in o katerih so delegati podobnega mnenja. Zrelost in poglobljena raven razprav je bila očitna; tega, kar so rekli, ni potrebno 'interpretirati'. Njihove pripombe in predloge je bilo potrebno zgolj zabeležiti. Ideje in predlogi vsake od skupin so predstavljeni brez navedbe ravni izobraževanja (sekundarno ali poklicno) mladih delegatov in ne glede na to ali imajo posebne izobraževalne potrebe ali ne. Prispevki so zbrani glede na odgovore na zgoraj omenjena štiri vprašanja: kaj je inkluzivno izobraževanje; kako se v praksi izvaja; koristi in izzivi; druge pripombe. Kolikor je bilo mogoče, smo besede in izraze mladih delegatov ohranili; njihove izjave smo zelo malo popravljali.

V vsaki od delovnih skupin so razpravljali o vrsti pomembnih vprašanj in tem. To so bila:

- pravica do kakovostnega izobraževanja in enakosti glede priložnosti za izobraževanje;
- boj proti diskriminaciji;
- zagotavljanje potrebne pomoči;
- odstranitev fizičnih, socialnih in izobraževalnih ovir, ki še obstajajo;
- koristi, ki jih inkluzivno izobraževanje nudi vsem učencem.

Poleg vprašanj je bila vsaka skupina zadolžena, da oblikuje poster, na katerem bo prikazano, kako na inkluzivno izobraževanje gledajo v njihovih izobraževalnih okoljih. Za pripravo posterja so delegati uporabili različni material – vizualno, taktilno in celo slušno gradivo. Posterje so v času posveta postavili pred parlamentarno dvorano,

---

zdaj pa so objavljena v 'zbirki posterjev', skupaj s kratkim opisom posterjev in podrobnostmi o mladih delegatih ter njihovih šolah.

Vse informacije o Posvetu 2011 so na voljo na spletni strani Agencije: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011>

PRISPEVKI MLADIH DELEGATOV

Kaj je po vašem mnenju inkluzivno izobraževanje?

Mladi delegati so razpravljali o pravicah – pravici do kakovostnega izobraževanja, do izbire, enakosti in spoštovanja. Poudarili so, da inkluzivno izobraževanje ne pomeni zgolj biti skupaj v istem prostoru, temveč imeti prijatelje in dobre odnose z vrstniki.

Poudarili so tudi, da je inkluzivno izobraževanje koristno za vse: to je priložnost učiti se in deliti izkušnje z drugimi. Govorili so o pomembni vlogi, ki jo imajo učitelji in vrstniki ter o dejstvu, da je inkluzivno izobraževanje prvi korak k temu, da postane človek polnopraven član družbe.

Naj navedemo nekaj njihovih prispevkov:

Vsi imamo enako pravico do študija. Študirati je človekova pravica kakor tudi dostop do kakovostnega izobraževanja. Če ima kdo probleme, potrebuje vodenje in pomoč. Inkluzijo izvaja celotna družba: družina, šola, itd. Če si drugačen in ne glede na to, kako drugačen si, imaš pravico do pomoči (Dagur).

Inkluzivno izobraževanje pomeni biti/učiti se skupaj z vsemi drugimi. Vsi smo enaki in vsi smo različni; imamo pravico izbirati, kaj želimo delati – predmete, način poučevanja (James). Inkluzivno izobraževanje pomeni imeti možnost izbrati svoje šolanje (John, Nana-Marie).

Inkluzivno izobraževanje pomeni, da so vsi ljudje v isti šoli in v istem razredu (Fé, Josette, Kanivar). Da imajo pouk v redni šoli; da imajo prijatelje in ne le, da se učijo skupaj; vsi počnejo vse. Pomeni pa tudi, da ima redna šola posebne oddelke; da obstaja možnost prisostvovati pouku v manjših skupinah z učenci, ki imajo podobne invalidnosti (Michalis, Andreani, Maria).

Inkluzivno izobraževanje je za vse otroke. Normalne šole bi morale biti blizu doma, kar nam omogoča srečevati se z ljudmi iz soseske (Wacław).

Inkluzivno izobraževanje pomeni biti del 'normalnega' razreda in biti 'normalen'. Vsi so vključeni. Mlad invalid se čuti dobrodošlega v razredu, dijaki brez posebnih potreb so spoštljivi. Če imajo dijaki v 'normalnem razredu' dodatne potrebe, na primer, da potrebujejo

tolmača za znakovni jezik, jim mora šola to omogočiti. Gre za idejo, da lahko vsi sodelujejo (Lise).

To ne pomeni le, da smo del normalne šole; smo del družbe. Vsak invalid ima pravico, da ga poučujejo v normalni šoli, če tako misli in to tudi zmore (Jere). Gre za pravico biti vključen, imeti možnost biti ves čas vključen v družbo (Fabian, Pedro, Diogo, Josette).

Inkluzija pomeni več spoštovanja, povezav, novih prijateljev in novih informacij – na vseh področjih življenja (Rolands).

Inkluzivno izobraževanje je širok pristop; to niso le dobre ocene, to so dobri socialni stiki in odnosi. Šola je več kot zgolj učenje iz knjig – to so socialni odnosi. Inkluzivno izobraževanje ni le šola, je širša skupnost (Bethany, Gemma, Sophie).

To je učiti se, kako živeti skupaj in spoštovati vsakogar, z in brez invalidnosti (Emile). Ne glede na raso, spol, posebne potrebe, vsi pomagajo drug drugemu in se podpirajo. Zame je ključno načelo družba solidarnosti (Maria). Važno je, da vsi sprejemamo drug drugega, čeprav imamo posebne potrebe ali drugačno kulturo oz. vero (Francesco). Gre za ljudi v šolah, ki spoznavajo različne posebne potrebe, zlasti takšne, ki jih ne morejo videti (Mathias). Inkluzivno izobraževanje niso le invalidnosti ali motnje, ampak drugačna kulturna ozadja, itd. (Elin).

Vsi člani šolske skupnosti morajo spoštovati vsakega. Sprejemanje in spoštovanje drug drugega; tu se vse začne. Inkluzivno izobraževanje potrebuje druge učence, da prispevajo kakor tudi učitelje (Barbara, Mirjam, Triin).

Izhodišče za inkluzivno izobraževanje sta dve stvari: zavedanje učitelja in izobraževanje (Sophie in Gemma). Učitelji se morajo zavedati, kaj vsak potrebuje in mu nuditi priložnosti za uspešno doseganje ciljev. Vsak ima talente – skupaj prispevamo k boljši delovni skupnosti (Klara).

Učitelji so tu za vse – inkluzivno izobraževanje zahteva dodatne vire, kot so čas in denar, toda vsak učenec mora dobiti takšno izobraževanje, kot si ga želi (Philipp). Inkluzivno izobraževanje pomaga razvijati veščine, v katerih so učenci dobri in dobiti pomoč pri stvareh, kjer imajo težave (João). Inkluzivno izobraževanje pomeni tudi dobiti gradivo, ki ga potrebuješ (Carlo, Melania).

Fokus je pogosto na praktičnih stvareh (kot so stavbe), toda inkluzija je večinoma v glavah ljudi. Vsak se mora navaditi, da razmišlja o različnih invalidnostih, ne pa, da ljudi diskriminira ali jih ločuje. Veliko dela bo potrebnega pri učiteljih in učencih, da bodo odkrili talente in možnosti. Ljudi deliti po invalidnostih vodi v vse večje ovire (Mei Lan).

Inkluzivno izobraževanje mora odstranjevati ovire (Wessel). Odstraniti moramo ovire v najširšem pomenu besede; spremeniti moramo mentalitete ljudi (Jens). Vsak ima pravico do dobre izobrazbe, nekateri potrebujejo več pomoči kot drugi, toda upoštevati je potrebno pravice vseh (Francesco).

Inkluzivno izobraževanje je uspešno vključevanje učencev z invalidnostmi (Daniel).

Ali lahko opišete, kako se oz. kako naj bi se inkluzivno izobraževanje izvajalo na praktični ravni v vaši šoli?

Mladi delegati so opisali nekaj značilnosti svojih izobraževalnih okolij kakor tudi izrazili svoje pomisleke.

Sledijo njihovi prispevki:

V moji gimnaziji so posebni programi za otroke z invalidnostmi, s posebnimi učilnicami, kjer dobijo pomoč. Tam so z njimi asistenti, včasih pa so učenci skupaj z vsemi ostalimi v razredu, če je to zanje bolje. Učenci v invalidskih vozičkih dobijo bolj ugodna mesta v razredu. Sam imam ADHD (primanjkljaj pozornosti in motnja

hiperaktivnosti), zato moram vsake toliko časa zapustiti razred. To je nekaj, česar drugi učenci ne razumejo (Dagur).

Mislim, da se dijaki počutijo zelo integrirane; učitelji nam pomagajo, če je to potrebno, pa tudi ostali dijaki so zelo ustrezljivi (Claudia). To nam pomaga, da se počutimo kot vsi ostali (Claudia, Chiara, Yohana). Sem v gostinski šoli; sem s prijatelji. V mojem razredu je poseben asistent, toda pomaga vsem. Včasih so dijaki tudi zavistni, ampak zelo poredko (Chiara). Včasih dijake z invalidnostmi odpeljejo iz razreda, če je to potrebno (Yohana).

Inkluzija se začne v vrtcu. Vsi se redno pogovarjajo z vsemi (učitelji, starši, učenci): Je obstoječe stanje v redu? Kje potrebuješ pomoč? Dokler je situacija dobra za vse, ostane učenec v razredu. Na začetku leta razred pripravijo na učenca z invalidnostmi – učencem povedo o vrsti invalidnosti, ki jo ima. V naši šoli imajo ljudje možnost izbirati, kje hočejo biti. V naši državi obstaja organizacija, ki nudi posebne materiale in IT. Šola si pripomočke lahko izposodi od te organizacije in učenci jih lahko nesejo tudi domov. Ko pa jih ne potrebujejo več, jih uporabijo drugi učenci v isti ali v drugi šoli. Zelo pomembno je imeti na voljo tehnološke pripomočke (Melania, Carlo).

Sem v gostinski šoli. V šoli sta dva ločena oddelka, eden za učence z invalidnostmi in eden za učence brez invalidnosti. Sam sem učenec z invalidnostjo, toda raje bi bil v oddelku z vsemi drugimi. Mislim, da bi morali imeti učenci na izbiro, kje se počutijo bolje. Pri nas šolski prostori niso prilagojeni ljudem z invalidnostmi; uporabniki invalidskih vozičkov se ne morejo izobraževati tu. Vlada mora ukrepati. Tudi dovolj osebja nimamo. Prej je bilo zame zelo težko; moški so morali biti močni, moški z invalidnostmi pa so bili slabotni in jih ni bilo kaj dosti videti, toda zdaj je bolje. Ko sem v šoli, se počutim močnejšega in pogumnejšega; zdaj lažje komuniciram z drugimi (Artūras).

Sem v gostinski šoli. Imam pouk kuhanja, strežbe, itd. Cilj je dobiti službo v gostinstvu, toda to je težko: z ljudmi z invalidnostjo včasih grdo ravnajo. Veliko je treba še spremeniti. Redni učni načrt je za učence z invalidnostmi včasih nejasen in zapleten. Učitelji so zaradi nacionalnih preverjanj pod stresom in niso dovolj pozorni na učence, ki potrebujejo več pomoči (Stefanos).

Sem v redni šoli, v razredu z devetimi drugimi učenci z invalidnostmi. Učitelji delajo z učenci obeh tipov. Včasih se počutim malo segregirano, ker moram prositi učitelja, da bi bila skupaj z ostalimi. Z

njimi sem samo med kosilom. Imam poseben učni načrt in poseben urnik v posebnem programu (Audrey).

Na začetku srednje šole sem imela možnost izbirati samo med dvema šolama – ni bilo dovolj ljudi, ki bi bili usposobljeni učiti dijake z invalidnostmi. Z dvema učiteljema imam pozitivne izkušnje – prej sem imela enega učitelja, zdaj pa novi učitelj razlaga bolje. V šoli bi morali tudi zgraditi dvigalo (Zsófia).

Izobraževala sem se po posebnem programu, ki ga učitelji tekom let spremljajo. Zdaj sem v novi šoli in nisem v posebnem programu. Dobro delam. Toda učitelji niso usposobljeni in na voljo ni dovolj ur; pri matematiki je v razredu 28 učencev in en učitelj; manjka učnega osebja. V šoli je veliko ljudi z učnimi težavami. Odločili so, da bodo imeli mladi v šolah le poklicne predmete (npr. čiščenje), ne bodo pa imeli možnosti učiti se strokovnih predmetov (kot npr. matematike, itd.) Skupine so prevelike, ker ni dovolj sredstev, da bi imeli več skupin. Dvigal ni (Ingre).

V šoli poučujejo temeljne veščine. Dali so me v 'premostitveni' razred in ugotovili, da ne morem uspešno delati pri predmetu otroška nega. Želim imeti pouk na isti ravni kot vsi drugi, čeprav bodo moje ocene nižje. V moji deželi je veliko podpore; človeku mora biti omogočeno, da izbere predmete, ki jih hoče ali srednješolsko spričevalo. Ni pošteno, da ne dobijo vsi enake pomoči (Leanne).

Vedel sem, da se lahko naučim različne predmete in sem moral povedati učiteljem – ki mi niso verjeli in jim to tudi dokazati; počutil sem se nespoštovanega. Vsi smo enaki, vsi imamo težave. Vsak učitelj ima drugačno mnenje, različno razlagajo stvari – to me zmede (Rolands).

Moja šola bi morala imeti bolj fleksibilen program, temelječ na stvareh, ki so za dijake bistvenejše. Pomembno je zapustiti razred za kratek čas, imeti krajše odmore; prostor, kjer se lahko odpočiješ in se sprostiš (João).

Obiskujem redno srednjo šolo. Mislim, da je potrebno izboljšati učne metode; uporabljati več tehnologije, vizualne pripomočke in imeti drugačne izpite (Andreani).

Obiskujem posebni oddelek. Potrebno bi bilo imeti več negovalcev in učenci z enakimi težavami bi morali biti v isti skupini. Morali bi imeti igre in šport in se počutiti varne in zadovoljne (Michalis).

Obiskujeva skupno srednjo šolo. Želiva si, da bi bili različni razredi za različne ravni in več možnosti. Rada bi imela en razred za ljudi z enako invalidnostjo (Elmo in Kanivar).

Sva v isti redni srednji šoli (Pedro in Fabian). V šoli bi rad imel več učencev z invalidnostmi, tako da bi ljudje bolje razumeli drug drugega (Pedro). Jeditnico je treba izboljšati. Želim se učiti več in bolje (Fabian).

Sem v redni srednji šoli. Šolo bi bilo treba prilagoditi za materiale, ki jih ima šola na voljo in učitelji se morajo usposobiti (Aure).

Obiskujem redno srednjo šolo. Mislim, da bi morali biti v šoli ljudje z invalidnostmi, zato da bi jih bolje razumeli; v moji šoli ni nobenega (Fé).

Obiskujeva redno skupno srednjo šolo (Sam in Charlotte).

Važno je, da je poskrbljeno za učno pomoč. Toda učitelji so strogi in se odločajo, ne da bi kaj vprašali. Oddelek za učno pomoč je koristen, ni pa vedno dober (Sam).

Obiskujem posebno šolo in se počutim v redu. V šolah bi morala biti dvigala – pogosto jih ni (Jere).

Obiskujem gimnazijo. Imam krasne učitelje in ne vem, kaj bi lahko še izboljšali (Maria).

Obiskujeva redno srednjo šolo. Šola je poskrbela za tolmače za znakovni jezik, dvigala in luči, ki označujejo odmor. Potrebno pa je več tehnologije in sprememba v mentaliteti učiteljev in učencev (Diogo in Josette).

V mojem razredu je bil en učenec s PIP, ki se v razredu ni dobro počutil ('nič se ni naučil'), toda v srednji šoli imam prijatelja, ki meni, da je inkluzivno izobraževanje res dobra stvar in koristna izkušnja. V mojem razredu sta učitelj in asistent. Drugi je v veliko pomoč. Vsak človek bi moral vedeti, kaj je zanj najbolje (Nika).

Imam asistenta in se dobro počutim, ko sem z njim, ker posluša, kar rečem. Če se pogovarjamo o pouku samo z ljudmi s PIP, bi bilo v redu, da so majhni razredi. Sem v posebni šoli in sem tam srečen, ker čutim, da učitelji razumejo učence s PIP. Toda mislim, da je bolje, če učenci s PIP ostanejo v normalnem razredu in dobijo pomoč (Domen).

V moji deželi je v normalnem razredu 26 učencev in jaz sem hotela biti v normalnem razredu. V rednih razredih mi sošolci govorijo 'ne delaj tega'. Lepo je delati v normalnem svetu to, kar je normalno. Mislim, da je težje, ker imam posebne naprave, ki potrebujejo dalj časa, vendar čutim, da je dobro imeti prijatelje, ki lahko vidijo in pomagajo. Vsi dijaki imajo pravico, da jim pomagajo, da dobijo pomoč od učiteljev po pouku, na primer v času kosila. Učitelj in sošolci v mojem razredu znajo delati z menoj. Vem, da obstaja center, ki nudi pomoč učiteljem (Sofie).

Moraš imeti možnost izbire, ali hočeš biti v inkluzivnem izobraževanju ali pa hočeš imeti vso pozornost zase. In če se odločiš za drugo, ti bo bolje v manjšem razredu. Sodelujem v projektu, kjer nudijo informacije o ljudeh z invalidnostmi v izobraževanju. Projekt temelji na načelu, da učenci usposablajo učence in učitelji usposablajo učitelje (Laima).

Vesel sem, da imam dva učitelja; eden mi pomaga. Sodeloval sem v projektu, kjer lahko vsi gledajo filme in se potem v skupini pogovarjajo o problemih. Asistent mi pomaga narediti domačo nalogo (Wacław).

Čutim, da je situacija normalna, ko sta dva učitelja v razredu. (Orlando).

Pomembno je imeti pomoč logopeda. Sem v stiku z učitelji preko SMS-ov ali z logopedom preko elektronske pošte. Učitelji včasih pozabijo, da moram brati z ustnic, kadar tolmača ni v razredu; ko govorijo, so s hrbtom obrnjeni proti meni in uporabljajo težke besede, ki jih ne razumem (Méryem).

Sem v šoli, kjer so vključeni učenci s PIP. Moja šola je narejena zanje. Tudi ostali učenci pomagajo drug drugemu brez 'moraš' – oni preprosto to storijo (Edgars).

V posebnem centru sem dobil boljše rehabilitacijsko pomoč in nasvete kot v redni šoli, toda vprašanje je, kako je to urejeno za učence s težjimi invalidnostmi. Sem v posebni šoli, ker najbližja šola zame ni bila najboljša (Tuomas).

S sošolkami in sošolci se počutim normalno, kadar sem skupaj z učenci, ki imajo enake potrebe. Sem v razredu z 8 učenci in vsi imamo motnje sluha (Kamilla).

Čutila sem, da so me drugi učenci v 'inkluzivni' šoli ustražovali. Všeč mi je, da je v posebni šoli na voljo veliko računalnikov. Ti so v posebni učilnici, ki je odprta zvečer, zato da učenci lahko končajo svoje domače naloge (Rebeca).

Učitelji se pogosto osredotočajo zgolj na stvari, ki jih ne zmorem narediti in ne na moje veščine (Pórdur).

Sem v redni šoli in v razredu so učenci, ki imajo Aspergerjev sindrom (Marie).

Na naši šoli so slabovidni in slepi ljudje. Na šoli imamo posebne učitelje. Za matematiko imamo posebnega učitelja, ki pomaga manjšim skupinam slabovidnih učencev. Braillova tehnologija je zelo pomembna (Dean, Robert). Imamo predano šolsko osebo, ki skrbi za potrebe mladih z invalidnostmi (Daniel).

V moji deželi imajo uporabniki invalidskega vozička posebne pomočnike. V šoli so tudi posebna arhitekturna pomagala, kot so klančine in ročaji. V moji šoli se učitelji zavedajo potreb učencev. Imamo asistente za pomoč pri učenju. Če sem bolna, ni problem dobiti predelano snov in domačo nalogo. Med izpiti imam na voljo dodaten čas in možnost odmora, v kolikor ga potrebujem (Maria).

Sem v redni šoli in dobivam dodatno pomoč. Počutim se integrirano. Počutim se enako kot učenci brez posebnih potreb. Pri nas defektologi pomagajo učencem v rednih šolah (Pauline).

Sem na srednji šoli, kjer ni ljudi s posebnimi potrebami (Emile).

Sem na redni šoli, toda sem tudi del oddelka inkluzivnega izobraževanja. Dobivam veliko pomoči in dodaten čas na izpiti. (Honoré).

Rad sem imel dodatne možnosti kot manj vprašanj in več časa na izpiti. Potrebno je, da dobim prilagoditve za moje potrebe (Jakub).

Nimam koristi od dodatne pomoči v moji šoli. Sošolci mi pomagajo in mi prinašajo domačo nalogo. Včasih me razumejo bolje od učitelja. Sem v redni šoli in v razredu sem edina s posebno potrebo. Ne pomagajo mi čisto zares, ker sem v 'normalni' šoli (Melanie).

Sem v 'normalnem' razredu in moje življenje v šoli je prilagojeno mojim potrebam. Koristim računalnik, imam večjo mizo in prevoz v šolo ter domov. Imam srečo z učitelji. Toda nekateri učitelji nočejo

razumeti; če stvar ni v učnem načrtu, nočejo pomagati ali prilagoditi programa. (Lise).

Nisem potrebovala posebne šole, toda nisem imela možnosti izbire, ker redna šola ni imela dostopa, ki ga potrebujem (Bethany).

Redna šola me je naredila močno; pripravila me je na resnični svet. Pripraviti pravilno inkluzivno izobraževanje je bistvenega pomena. Enako pomembni so materiali in ustrezni formati. Treba je ozavestiti ljudi in imeti na voljo orodje, ki bo pomagalo spremeniti odnos do ljudi z različnimi potrebami (Gemma).

Pomoč ljudi poleg šolskega osebja, ki lahko delujejo kot mediatorji za učence s posebnimi potrebami, je dobra stvar. Bili so učitelji, ki niso želeli sodelovati, tako da bi inkluzivno izobraževanje meni in drugim koristilo; učitelji morajo sprejeti vsakega v razredu. Nekateri učence posebne šole lahko pripravijo za redno šole kasneje; posebna šola me je pripravila za redno gimnazijo (Wessel).

Zelo pomembno je imeti sošolce, ki me podpirajo in imeti pravo pomoč pri delu (Jože).

V moji šoli ni bilo učencev z invalidnostmi do lanskega leta; vrstniki so se bali njihove drugačnosti (Keenan).

V mojem razredu je bila učenka z motnjo sluha – učitelj nas je prosil, da ji pomagamo, ampak to je bilo kot čuvanje otroka – biti preveč zaščitniški ne pomaga učencem z invalidnostmi, ni naravno. Moja šola je dostopna za uporabnike invalidskih vozičkov in nudi pomoč učencem z motnjo v vidu/sluhu. Imamo seminarje, na katerih mladi lahko spregovorijo o svoji invalidnosti in dobijo od sošolcev več pomoči (Asgerdur).

Enkrat na teden obiskujem redni pouk – to je zelo pomembno. Ustrežljivi učitelji in učenci so bistvenega pomena – v osnovni šoli ni bilo tako, zdaj sem v srednji šoli in sem zadovoljen (Łukasz).

Imeli smo ločen oddelek za dodatno pomoč, toda pomagali so nam tudi pomočniki, da smo lahko brali s table itd. Učitelj za slepe nam je priskrbel opremo (Katrina).

V moji posebni šoli je 38 fantov. Imamo več praktičnega dela in manj predmetov. Razredi so zelo majhni, toda nekateri materiali niso primerni, npr.: DVD-eji brez podnapisov. Vedno je težko, kadar začne učiti nov učitelj, kajti potreben je čas, da se razvije medsebojno razumevanje. Šole bi morale biti mešane (fantje/dekleta) (Simon).

Učitelj IKT v moji šoli je tudi invalid – to mu pomaga bolje razumeti posebne potrebe – bolje pozna težave svojih učencev (Áron).

Različne invalidnosti zahtevajo različno pomoč. V moji šoli so uporabljali mikrofone in nekateri učitelji so v manjših razredih uporabljali znakovni jezik. Šola je imela samo pritličje (dostopno za invalidski voziček). Za učence z okvarami vida so bili na voljo tehnični pripomočki, tako kot povečevala, in 'time out' za tiste z ADHD, itd. (Elin).

Pišem zelo počasi in potrebujem za teste dodaten čas, itd. (Philipp).

Imam prijatelja z disleksijo, ki mu je bil v veliko pomoč računalnik in pa dodaten čas. Avdio datoteke ali pomoč vrstnikov so bili na voljo, ampak ne stalno (Klara).

Kaj so po vašem mnenju glavne koristi in izzivi, ki jih inkluzivno izobraževanje prinaša oz. bi jih lahko doprineslo k vašemu izobraževanju?

Mladi delegati so povedali, kaj se njim zdijo glavne *koristi* inkluzivnega izobraževanja, oz. kaj bi lahko bile. Med drugimi dejavniki so bili: biti bolj pripravljen na iskanje službe kasneje, biti močnejši in bolj neodvisen, spoznati resnično življenje, boriti se proti diskriminaciji in stereotipom, imeti več prijateljev, počutiti se 'normalnega' in odstranjevati ovire.

Tu je nekaj njihovih izjav:

Lažje je dobiti službo, če imaš splošno diplomo. Lažje se je tudi vključiti v skupnost, če si v redni šoli kot pa, če si v razredu z invalidi (Melania, Carlo).

Glavni namen šol je pripraviti mlade ljudi na realno življenje. Delati/Učiti se skupaj zagotavlja lepšo prihodnost (Jonas). V posebnih šolah ne vedo, kako se živi v normalni družbi (Wacław). Pomembno je, da imajo vsi enako diplomo, ko končajo šolo. Takšna pobuda jim nudi priložnost vključitve v moderno družbo (Laima in Kamilla).

Imeti dobre socialne odnose le lepo in prav, toda imeti možnost dobiti dobro službo je kritičnega pomena; inkluzivno izobraževanje nudi takšne priložnosti (Jože).

Inkluzivno izobraževanje nudi učencem s posebnimi izobraževalnimi potrebami vajo v tem, kako izraziti svoje potrebe – to morajo znati, ko so v družbi in ko dobijo službo (Barbara). Izkušnje so včasih pomembnejše od kvalifikacij. Ko bomo enkrat rešili probleme v izobraževanju, se bo tudi vse drugo rešilo (Leanne).

Res je pomembno, da so ljudje s posebnimi potrebami vključeni v redno šolo, da lahko drugi učenci spoznajo njihove invalidnosti. Učenci z in brez posebnih potreb se lahko učijo drug od drugega in si izmenjujejo znanje (Efstathios).

Pomembno je spoznati druge ljudi in njihovo življenje; učiti se od drugih, tako da z njimi podelimo svoje izkušnje (Charlotte, Diogo, Méryem, Zineb). Na ta način se ljudje odprejo, kar pomaga k zmanjšanju diskriminacije (Aure). Drugi o tem lahko razmišljajo (Pedro), mi pa se učimo sprejemati ljudi, ki so drugačni od nas (Andreani).

Dobro je za nas – dobro je zanje (Barbara). Pomembno je, da spoznamo koristi za vse v razredu (Sophie). Inkluzivno izobraževanje pomaga otrokom v rednih šolah, da postanejo strpnejši, in bolj odprti (Sára).

Če hočete odstraniti vse ovire, morate najprej spremeniti mentalitete; ste del večje slike. Ostali mladi ljudje morajo razviti svoje razumevanje: živimo v ignorantskem svetu (Gemma).

Vsi so vključeni, ne glede na njihove težave (Robert). Vsakdo mora imeti možnost inkluzivnega izobraževanja in boljšega življenja (Tomáš).

Inkluzivno izobraževanje pomaga vsakemu, da se počuti del dobrega sistema (Triin). Nudi priložnost učiti se in ne imeti občutka, 'jaz sem drugačen' (Lucie). Vsak je svoboden (Elmo). Pomaga tudi presegati meje (Maria).

Dobiš izkušnje, ki podirajo stereotipe. Inkluzivno izobraževanje spremeni odnos ljudi do invalidnosti (John). Poveča strpnost in razumevanje o invalidih (Dean).

Če se vsi zavedajo različnih invalidnosti in osebnih okoliščin ljudi, ni problema z inkluzivnim izobraževanjem. Ustrahovanje se dogaja zaradi drugačnosti – ko je to enkrat razloženo, se ustrahovanje neha. Inkluzivno izobraževanje pomaga vsem, da uresničijo svoj polni potencial (Katrina).

Inkluzivno izobraževanje ne pomeni biti v okolju, ki olajšuje učenje; to bi dejansko moralo biti enako za vse. Ljudje se raje učijo v manjših razredih in tako bi moralo biti za vse (Kamilla). Ljudje, ki so v velikih razredih, zaspijo in zato jih nihče ne opazi. V takšnem okolju imajo učitelji na voljo le dve minuti za učenca, medtem ko bi jih vsak morda potreboval deset. Če greš skozi normalni sistem, imaš priložnost izbirati in ugotoviti, kaj hočeš in kaj zmoreš (Kamilla).

Inkluzivno izobraževanje je dobro za prijateljstvo (Bethany). Pomeni imeti prijatelje – 'bando dobrih kolegov'. Ne samo, da se skupaj učite, ampak se tudi skupaj zabavate (Sam).

To prinaša izboljšave v komunikaciji in boljšo interakcijo (Markos). Pomeni tudi izboljšave v izobraževanju. Šola mora postati bolj prijazna za učence (Alexandra).

Inkluzivno izobraževanje mora postati 'normalno', toda veliko ljudi se mora naučiti posebnih veščin, da se bo to lahko zgodilo (Francesco).

Preproste stvari kot so tehnične ureditve – da je dovoljeno uporabljati prenosne računalnike – so pomembne (Bethany). To, da se učitelji zavedajo enostavnih stvari – kot je raven hrupa v razredu – lahko stvari zelo spremeni. Dobro so individualne možnosti za delo kot so na primer osebni učni programi – pomembna je tudi posebna pomoč pri nekaterih predmetih (Lucie). Upoštevanje različnih pristopov k učenju – na primer vizualni učni pristop – je pomemben (Tomáš).

Nudi mi možnost, da komuniciram v 'normalnih' skupinah na višjem nivoju. Individualni izobraževalni načrt je zelo pomemben, toda

učitelje je treba usposobiti – učenci morajo biti proaktivni (Tomáš). Težko je dobiti pravo pomoč, toda to se da urediti (Francesco).

Spreminjanje fizičnega načrta učilnic za boljše socialne odnose je dobro (Robert). Socialno vzdušje v šoli je resnično pomembno, če hočemo doseči inkluzivno izobraževanje (Jens).

Čim bolj pomešamo invalide z ostalimi – toliko hitreje bomo dosegli pozitiven odnos. Na voljo ni dovolj pripomočkov – to mora postati osrednja pobuda za večjo avtonomnost ljudi. Za tiste, ki so vključeni, prispeva to k socialnemu pomenu življenja in predstavlja podporo za domače delo po pouku in pri šolskih dejavnostih ter izven njih. Šport je pomemben način vključevanja v socialno življenje (François).

Če invalidne učence ločimo, bo verjetno težje ozaveščati ljudi. Lahko bi imeli manjše skupine, toda združene, kjer je to mogoče (Keenan). V manjših razredih učenci z okvaro sluha lažje delajo, ker je v hrupnem okolju zanje preveč motenj. Ko sem skupaj s svojimi slušno prizadetimi vrstniki, se počutim kot 'normalen' človek (Elin).

Med velikostmi skupin in potrebami je potrebno ravnatežje. Invalidi se morajo v večjih skupinah dobro počutiti, toda družba se mora prilagoditi. Redni in invalidni učenci se morajo naučiti živeti skupaj – dostop mora biti omogočen vsem (Mei Lan).

Za inkluzivno izobraževanje pogosto pravijo, da je drago, vendar ko hočemo varčevati, na koncu plačamo več, ker moramo probleme tako ali tako rešiti (Daniel). Celo če država nima dovolj sredstev, je treba inkluzivno izobraževanje izvajati čim bolje. Inkluzivno izobraževanje je investicija, investirati moramo v ljudi; ljudje so naš edini vir. Inkluzivno izobraževanje nam pomaga premagati zgodovino – dela nas močne (Jens).

Mladi delegati so se pogovarjali tudi o glavnih *izzivih*, s katerimi se po njihovem mnenju soočajo v inkluzivnem izobraževanju, vključno s splošnim pomanjkanjem razumevanja invalidnosti s strani učiteljev in učencev, potrebo po spremembi mentalitete in stališč do različnosti, omejenim strokovnim znanjem učiteljev, negativnimi stališči, fizičnem dostopu do stavb in potrebo po bolj prilagojenih učnih gradivih in zadovoljivem učnem okolju.

Tu je nekaj njihovih pripomb:

Integracija v vrtcu, ko so otroci mlajši, je zelo težka (Dagur).

Nekateri ljudje nimajo dovolj razumevanja o razlikah v njihovi državi. Ljudje brez invalidnosti ravnajo z invalidi na dva načina: ali gredo preprosto stran, vseeno jim je in niti ne poskusijo, ali pa, če ne razumejo, skušajo postavljati vprašanja in razumeti. Ko sem bil mlajši, je imel moj oče probleme, ker ljudje niso vedeli, kaj je ADHD, on pa jim ni znal razložiti. Pomembno je, da ljudje poznajo vse vrste problemov. Zlasti v državah, kot je moja, je invalidnost kulturnega značaja. Nekoč smo bili država bojevnikov. Bili smo Vikingi in tiste, ki so bili slabotni, skupnost ni sprejemala. Včasih so jih pobijali in takšna vrsta kulture je v moji deželi še vedno prisotna (Dagur).

Inkluzivno izobraževanje je v družbi na splošno še vedno težko doseči; tako je na primer nevarno za nas, ko prečkamo cesto, saj semaforji niso prilagojeni ljudem z okvarami vida (Carlo in Melania).

Otroci ti dajejo vzdevke, ker si v posebnem programu. Problem inkluzivnega izobraževanja je povezan z vsemi socialnimi problemi (Ingre).

Ustrahovanje je problem v rednem izobraževanju, kot tudi pomanjkanje sprejetosti (Leanne).

V socialnih odnosih je videti napredek v smeri inkluzivnega izobraževanja, ki pa še ni postal prva prednostna naloga (Jonas).

Razumeti probleme vsakega je tudi izziv. Šole in šolsko osebje bi moralo razumeti težave ljudi in jim nuditi pomoč, ki jo potrebujejo, da bi bili uspešni. Priti moramo do točke, ko ne bo več razlik v načinu, kako se z ljudmi ravna in ne bo diskriminacije ampak razumevanje (Sam, Charlotte, Jere).

Učitelji in starši morajo vedeti, kako se uporablja tehnična pomoč v šoli in doma; potrebujemo več podpornega gradiva (Elmo, Kanivar, Fé, Aure).

Inkluzivno izobraževanje lahko ustvari nove meje, ki jih je potrebno premagati, kot so: odnos učiteljev (Wessel); učenje in socialne meje (Bethany); socialni učinki in pritisk staršev (Triin); ustrahovanje (Sophie); učenčevo socialno ozadje in učni pogoji izven šole (Gemma); javna sredstva prevoza (Francesco).

Usposabljanje učiteljev je resnično kritično (Sophie). Ne nudi dovolj in ne daje pravih informacij o inkluziji. Ljudje s posebnimi potrebami imajo že tako težave; imeti več pomoči pomeni včasih več problemov (Wessel). Včasih učitelje ne zanima, da bi spoznali posebne potrebe (Méryem).

Vlada je tista, ki je odgovorna, da so učitelji plačani za svoje delo. Plačani so za to, ker 'so učitelji', toda ne zanima jih, da bi 'naredili še kaj več'. Zato večine učiteljev PIP ne zanimajo (Laima).

Pristopi učiteljev morajo biti konsistentni (Elin).

Učitelje morda skrbi, če se morajo preveč posvečati mladim z invalidnostmi (Robert). V razredu z malo učenci z invalidnostmi, učitelj ne sme preveč pozornosti polagati njim. Najti mora ravnotežje med pomočjo, ki jo nudi učencem z invalidnostmi in tistim brez njih (Daniel).

V moji deželi ljudje preveč pomagajo (Kamilla).

Na ravni univerze nimamo asistentov za pomoč. Odpraviti moramo tudi diskriminacijo in ustrahovanje. Nekateri študenti se zavedajo invalidnosti in se norčujejo iz mene zaradi mojega ADHD-ja (Maria).

Vedno imamo vtis, da moramo prositi za pomoč. To ni nekaj, kar avtomatično dobimo. Gre za dolgotrajen postopek, da dobiš, kar potrebuješ (Pauline).

Učitelji bi se morali z učenci pogovarjati o invalidnosti – redni učenci ne vedo, kaj storiti, da bi pomagali in nudili pomoč (Áron). Zavedanje o invalidnosti bi moralo biti del učnega načrta (Katrina).

Dva ali več učiteljev (asistentov) v inkluzivni učilnici morata sodelovati kot tim; to je dodatna veščina, za katero bi se učitelji morali usposabljeni. Učitelj mora dobiti pomoč od strokovnjakov, da se bo znal odločiti, koliko dodatnega časa invalidni učenci potrebujejo (Philipp).

Vlada ukinja sredstva in to vpliva na pomoč – ljudje, kot so mediatorji, izgubljajo službo. Denar gre v šole, vendar je zadeva zelo disfunkcionalna, ker to pomeni, da morajo 'normalni' učitelji nuditi pomoč, ki pa nimajo pojma o tem (Wessel).

Različni strokovnjaki morajo sodelovati. Nova generacija učiteljev je bolje izobražena, kar se tiče razumevanja invalidov in bolje učijo – razvijamo se v pravo smer. Zakon je dober, toda učitelji potrebujejo znanje in razumevanje okvar vida/drugih invalidnosti. Potrebni so več tehničnih pripomočkov, da se invalidom zagotovi dostop do informacij (François). Fizičen dostop v stavbe je pomemben (dvigala, avtomatična vrata, dostopna stikala, itd.) (Thomas). V primeru testov, je potreben dodaten čas (Łukasz). Potrebni so notranji podporni sistemi za pomoč invalidom. Če pomoč pride od zunaj, se lahko počutijo drugačne in izolirane (Mei Lan). Več e-knjig in avdio-knjig je potrebnih za tiste, ki slabo vidijo (Łukasz, Áron).

Največji izziv so stališča ljudi in njihovo znanje – kot da bi živeli v kakšnem temačnem svetu (Triin). Pravi izziv je neprestano razlagati drugim, kaj potrebuješ – težko je razlagati o svojih omejenostih. In zelo težko je, ko moraš to kar naprej ponavljati. Pogosto vladajo med učenci z in brez posebnih potreb omejeni socialni stiki (Barbara).

Družba ne mara ljudi s težavami, toda socialna sprejetost je bistvena (Robert). Opaža se stigma okrog invalidnosti, ki jo je treba odstraniti. V našem mladinskem parlamentu smo se na primer usposobili za to, da nudimo pomoč v primeru epilepsije. V rednih šolskih okoljih

morajo učenci z invalidnostmi svoje težave novim učiteljem in vrstnikom kar naprej ponavljati. Potrebne so stalne informacije o ocenjevanju kakor tudi občutljivost do občutkov ljudi (Keenan).

Ljudje ne vedo vedno, kako učinkovito komunicirati ali kako komunicirati na različne načine (Tomáš). Neustrezno vedenje vrstnikov je slabo za vse (Lucie). Preproste stvari ves čas predstavljajo borbo (Bethany). Komunikacija je pomembna – nekateri ljudje imajo grde navade – ne sme biti ‘tabujev’. Slepim ljudem nimajo vsi enakih problemov – stvar je zelo kompleksna (Sára).

Na poti k inkluzivnemu izobraževanju je treba psihološke probleme upoštevati bolj kot pa tiste praktične narave. Na ‘prikrito’ invalidnost kot je Aspergerjev sindrom, je ljudi treba opozarjati – drugače si kar sami nekaj predstavljajo. Izobraževanje se mora izvajati glede na potrebe – za ljudi z Aspergerjem so majhne skupine v veliko pomoč. V inkluzivnem izobraževanju je znanje in izkušnje o določeni vrsti invalidnosti težje pridobiti kot v posebnih šolah za učence z enako invalidnostjo. Celostrokovnjaki nimajo vedno pravega znanja in sprašujejo ‘kaj pa je tvoj problem?’ Vsi smo posamezniki – moj avtistični način razmišljanja se povezuje s tem, kdor sem (Daniel).

Vsakdo razume inkluzivno izobraževanje drugače; enotna definicija inkluzivnega izobraževanja ne obstaja in to je izziv. Potrebno je večje zavedanje – ne moremo se premakniti naprej, dokler se vsi ne zavedajo invalidnosti (Katrina).

Pripombe in predlogi

Mladi delegati so bili naprošeni, da prispevajo tudi splošne pripombe in predloge. To so:

Raznolikost je pozitivna; da zgradiš boljšo generacijo, je pomembno ljudi že na začetku pripraviti za delo z otroki (Dagur).

Učencem se na noben način ne sme jemati poguma (Robert). Potrebno je imeti zaupanje vase (James). Važno je, da učitelji vame verjamejo (Efstathios). Učitelji morajo biti bolj pozorni na to, kaj učenci zmorejo, namesto česa ne zmorejo. Ljudje morajo znati pogledati čez invalidnost. Imam motnjo v sluhu – a to nisem jaz, to so le moja ušesa. Obstaja razlika med menojo in mojo motnjo. Učitelji potrebujejo znanje o invalidnosti. Potrebujemo več skupnih dejavnosti – izven šole, prosti čas, šport, itd. – za zabavo (Elin).

Ni dovolj priložnosti, da bi skupaj preživljali čas v prostovoljskih skupinah ali na kakšni družabni dejavnosti po šoli. A tudi po šoli obstaja življenje (Arvydas).

Pripravljeni moramo biti na prihodnost. V šoli učitelji vedo, kdo so učenci z invalidnostmi. V 'realnem' svetu morajo ljudje skrbeti za ljudi s posebnimi potrebami (Melanie). Invalidi se morajo naučiti, kako se v družbi obnašati (Marie).

Učitelji morajo biti odprti za razumevanje tega, kaj učenec potrebuje in morajo znati nuditi pomoč (Nana-Marie). Lahko si dober v enem predmetu in slab v drugem, toda merila ti ne smejo preprečiti, da se ne bi učil določenih področij (Daniel).

Učitelji morajo narediti stvari čim lažje, da se bodo vsi naučili do enakega standarda. Mladi invalidi morajo biti vključeni v odločanje. Oni so prvi, ko gre za odločanje o njih samih (Keenan). Vsi morajo biti vključeni, če so drugačni ali pa ne – vsak je to, kar je (Katrina).

Videti moramo človeka – ne invalidnost – in uporabiti vse, kar imamo, da stvari izboljšamo (Asgerdur).

Učenci z invalidnostmi se morajo sami odločati in imeti morajo enake priložnosti, da se vključijo v vprašanja o svojem izobraževanju – da dobijo pravico do besede o stvareh, ki se tičejo izobraževanja (Klara). Naša pravica je, da se sami odločamo (Wessel).

Ljudje, ki dobivajo pomoč, morajo biti v odboru za sprejem novih asistentov; vključeni morajo biti v splošno odločanje. Za zgled in navdih morajo imeti invalide (Sam, Charlotte, Jere).

Potrebujemo 'šole brez ovir'. Vsak ima lahko korist od inkluzivnega izobraževanja, vključno tisti brez invalidnosti (Elmo, Kanivar, Aure, Fé). Spremeniti moramo odnos učencev brez posebnih potreb do invalidnosti (Emile).

Inkluzivno izobraževanje je samo dobra ideja – nov svet se je odprl (Lucie).

Končno pa je še vrsta mnenj, ki so skupna številnim delegatom, kot na primer:

- glede inkluzivnih razredov pričakujejo mladi delegati, da se bodo učitelji in 'drugi učenci' potrudili, da bi razumeli in vključili učence z invalidnostmi;
- mladi delegati se strinjajo, da je treba zmanjšati število učencev, ali pa imeti maloštevilčne razrede ter spodbujati univerzalno oblikovanje stavb in oddelkov v družbi na splošno;
- pomembno je dobiti pomoč, ne da bi se morali boriti zanjo;
- pri usposabljanju šolskih vrstnikov bi morali bolj upoštevati individualne potrebe in mnenja;
- inkluzivno izobraževanje se razlikuje po državah kakor tudi znotraj države.

Končno pa je treba poudariti kakovost, odprtost in poglobljeno naravo razprav mladih delegatov. Zrelost mnenj, ki so jih izrazili, je bila očitna, kakor tudi njihovo prizadevanje, da prispevajo k izvajanju tega, za kar v inkluzivnem izobraževanju v resnici gre: enak dostop do izobraževanja, kakovost izobraževanja za vse in spoštovanje razlik.

Celoten zapis razprav posameznih skupin je na voljo na spletni strani Agencije: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/results-files>

POGLED NAZAJ IN POGLED NAPREJ

Zdaj, v letu 2012, je pravi čas, da razmišljamo o prispevkih mladih delegatov od prvega posveta v letu 2003 dalje. Na treh dogodkih je sodelovalo 238 mladih, ki so bili povabljeni, da prispevajo svoje pripombe in predloge o inkluzivnem izobraževanju. Cilj vseh treh posvetov je bil prisluhniti pogledom mladih, zato da bomo bolje razumeli, kako se inkluzivno izobraževanje izvaja v praksi, in sicer z vidika končnega uporabnika.

Pogledi na inkluzivno izobraževanje, ki jih imajo mladi, niso nič manj pomembni od tistih, ki jih izražajo usposobljeni strokovnjaki ali akademiki. Rezultati treh posvetov jasno dokazujejo, da znajo mladi z lahkoto in natančno posredovati enake vrste zapažanj kot so jih ugotovili eksperti na tem področju.

Pričujoči dokument nima namena nuditi longitudinalne analize razvoja od leta 2003 dalje; na vsak posvet so bili povabljeni različni mladi; zastopali so različne ravni izobraževanja in mladi brez posebnih potreb ali invalidnosti so bili prvokrat vključeni leta 2011. Glavni namen dokumenta je poudariti podobnosti in razlike med pripombami in pomisleki, izraženimi od leta 2003 dalje, kakor tudi osvetliti glavne predloge vseh posvetov.

Tekom let so mladi izrazili zadovoljstvo s svojim izobraževanjem na splošno, ne glede na to, ali prihajajo iz rednih ali posebnih izobraževalnih okolij. Vsi so poudarili pomen pridobivanja kakovostnega izobraževanja in usposabljanja ter njegovo ključno vlogo pri iskanju zaposlitve, širjenju in krepitvi socialnih odnosov ter splošni pripravi na življenje v prihodnosti.

Vsi mladi zagovarjajo inkluzivno izobraževanje in – navkljub negativnim izkušnjam redkih – poudarjajo dejstvo, da je inkluzivno izobraževanje koristno za vse učence. Zlasti udeleženci Posveta 2011 so natančno razložili, kaj naj bi inkluzivno izobraževanje bilo, kaj jim pomeni in kakšne koristi nudi vsakomur. Mladi brez posebnih potreb ali invalidnosti so znali tudi nazorno opisati način, kako je inkluzivno izobraževanje izkušnja, ki človeka bogati, ker širi poglede ljudi in pomaga odpravljati stereotipe.

Večina udeležencev prihaja iz rednih izobraževalnih okolij in priznava razlike v inkluzivnem izobraževanju v različnih državah in znotraj posameznih držav kakor tudi obstoj področij za izboljšave. Vseeno

menijo, da je inkluzivno izobraževanje pravica, ki pomeni enak dostop do izobraževalnih priložnosti, zagotavljanje potrebne pomoči, da se izobraževalne možnosti najboljše izkoristijo in da se vse vključene obravnava spoštljivo.

Pravica do inkluzivnega izobraževanja pomeni tudi biti vključen v odločanje, za kar so dane priložnosti, zlasti ko gre za bodoče izobraževalne namestitve. Tema, ki je kot rdeča nit prisotna v vseh treh posvetih, je zelo jasno izražena želja mladih, da se jih polnopravno vključi v kakršnokoli odločanje o njih.

Leta 2003 so udeleženci to poudarili v kontekstu dejstva, da se ne želijo soočiti s prihodnostjo, ki naj bi jo preživljali doma brez službe. Enako so povedali leta 2007, in sicer kot skupno željo po čim bolj samostojnem življenju. Leta 2011 pa so mladi delegati poudarili, da je ena glavnih koristi inkluzivnega izobraževanja dobra izobrazba, ki človeka bolje pripravi na samostojno življenje.

Za mlade je inkluzivno izobraževanje praznovanje raznolikosti in se ne tiče zgolj šolanja temveč družbe na splošno. V celoti pa ga lahko dosežemo, ko bodo vse ovire odstranjene in se bodo spremenili odnosi. V tem pogledu pa mladi poudarjajo, da predstavljata zlasti dve področji nenehen izziv – dostop ter strokovno znanje učiteljev.

Dostop vključuje ne le fizičnega dostopa do stavb temveč tudi zagotavljanje nujne in dostopne tehnične podpore ter učinkovito pomoč, ki bo učencem lahko dostopna.

Udeleženci so imeli pripombe glede učiteljev, da se ne zavedajo vedno obstoja učnih potreb ali pa niso dovolj pozorni na širok razpon le-teh. Učitelji nimajo vedno potrebnega strokovnega znanja in se prepogosto osredotočajo na slabosti učencev namesto na njihove dobre strani.

Navkljub pripombam pa mladi niso imeli negativnega mnenja o učiteljih temveč so govorili o novem profilu učitelja. To je nekdo, ki je dobro pripravljen in se dobro počuti pri svojem delu v sistemu inkluzivnega izobraževanja.

V luči omenjenih izzivov so udeleženci Posveta 2011 predstavili konkretne in praktične predloge izboljšav v podporo inkluzivnemu izobraževanju tako na šolski kot razredni ravni. Odločevalce so pozvali, da v vseh šolah zagotovijo potreben fizičen dostop ter zadostna sredstva in pomoč za asistente v razredu, ki bodo znali zadovoljiti potrebe vseh učencev.

Poudarili so prednosti majhnih razredov in individualnih učnih programov, kakor tudi dodatnih, dobro opremljenih prostorov za počitek in pomoč, kjer je ta potrebna. Potrebno je prilagoditi izpite (kot je dodaten čas) in omogočiti podaljšanje študija za eno leto, tako da lahko vsi učenci dosežejo enako raven izobrazbe, ne da morali dobivati dodatno pomoč. S tem v zvezi so poudarili, da pomeni enaka izobrazba pridobitev enakih kvalifikacij.

Ni dvoma, da predstavljajo vsi trije posveti neposredno korist za vključene mlade – kar so potrdile vse povratne informacije od leta 2003 dalje. Korist sega preko mladih na njihove šole, učitelje in učence, ki so bili vključeni v pripravljanih razpravah. Različne dejavnosti, ki so sledile Posvetu 2011, so jasen dokaz tega vpliva: po posvetu so mladi in spremljajoči strokovnjaki pisali članke za revije in časopise ter uporabili e-orodja kot so strani Facebook-a in Twitter-ja za objavo; oblikovali pa so tudi spletne strani na šolskih spletih.

Agencija obljublja, da bo pričujoče poročilo doseglo čim več ljudi. Enako pa ne bodo pozabljeni resni predlogi in prošnje, ki so jih izrazili mladi na posvetu.

Skupaj z delegati, njihovimi družinami, strokovnjaki in odločevalci bo Agencija delovala v smeri izvajanja kakovostnega izobraževanja brez ovir, kjer je vsak drugačen in spoštovan in kjer, kot so povedali sami delegati: *smo vsi različnih barv, toda skupaj sestavljamo mavrico.*

MLADI DELEGATI NA POSVETU 2011 V EVROPSKEM PARLAMENTU

Imena 88 mladih delegatov, ki so sodelovali na Posvetu 2011 v Evropskem parlamentu:

Aure AFLALO	Keenan ALEXANDER
Carlo ANDERHALDEN	Maria BARANDUN
Efstathios BEKYRAS	Méryem BELGHAZI
John BENNINGTON	Markos BOTSOS
Robert BOYLE	Elin Johanna BRANDT KORALL
Pauline BRASSEUR	Chiara BRIZZOLARI
Wessel BROEKHUIS	Maria BUGEJA
Claudia BURATTINI	Fabian CAMARA ALCAIDE
Jens CAMILLERI	Tomáš ČERNÝ
Alexandra CHRONOPOULOU	Rolands CINIS
Leanne Alice COLE	Nana-Marie DALE REICHEL
Charlotte DARBY	Yohana Angelica DEL PINTO
Honoré D'ESTIENNE D'ORVES	Samantha DRYDEN-SILLARS
Wacław DZIĘCIOŁ	Klara Linnea Astrid ELFSTEN
Zsófia FAZEKAS	João FONSECA
Barbara GEHER	Sára GERGELY
Josette GRAÇA SILVA	Melania GROTTI
Kanivar GÜLER	Andreani HADJISTERKOTI
Sophie Bethan HANNAWAY	Asgerdur HEIMISDÓTTIR
Lucie HRDINOVÁ	Ingre IMALA
Jakub JARMUŁA	Diogo JESUS NETO
Dagur JÓHANNSSON	Þórdur JÓNSSON
Domen KAISER	Dean KELLY

Orlando KROHN	Thomas KROYER
Joži KUMPREJ	Robert LÄTT
Mei LAN NG	Marie LAURITZEN
Artūras LAURYNAS	François LE BEL
Laima LIEPINA	Fé LINDEN
Rebeca LÓPEZ RUANO	Nika LUŠNIC
Mathias MACHIELPIP	Gemma MACKINTOSH
Jere Nicholas MAHLAKAARTO	Emile MAINKA
Tuomas Kimmo Johannes MANNI	Daniel MARTIN
James MARTIN	Simon MCDOUGALL
Stefanos MELAS	Audrey MESUREUR
Sofie MONGGAARD CHRISTENPIP	Jonas NENORTAS
Michalis NICOLAOU	Melanie NIELPIP
Áron ÓCSVÁRI	Elmo PESIN
Triin PUUSEPP	Pedro ROMERO JIMÉNEZ
Zineb SAOUI	Daniel Alexander SCHOUTEN
Francesco SCICLUNA	Edgars ŠENINŠ
Łukasz ŚMIETANA	Kamilla SØLYST BJØLSETH
Bethany STALEY	Philipp STEINBERGER
Katrina THOMSON	Lise TØRLEN
Mirjam WOLFF	Arvydas ZAGARAS

SL

V novembru 2011 je Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb organizirala posvet v Evropskem parlamentu v Bruslju. Države članice Agencije so imenovala 88 mladih ljudi s posebnimi izobraževalnimi potrebami in/ali invalidnostmi in brez njih iz sekundarnega in poklicnega izobraževanja, da razpravljajo o tem, kaj jim pomeni inkluzivno izobraževanje.

Cilja posveta je bil, da organizatorji in udeleženci prisluhnejo mladim kakor tudi zabeležijo napredek v inkluzivnem izobraževanju v posameznih državah od leta 2007 dalje. Vsak učenec lahko poudari pomembne zadeve glede tega, kako se izvaja inkluzija, kakor tudi njene koristi in izzive, kajti vsi so vključeni vanjo. Ker je bila inkluzija pogosto omenjena v njihovih razpravah, je njen pomen očitno skupna tema v izobraževalnem življenju mladih ljudi.

European Agency for Development in Special Needs Education

